

Jyväskylän ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Opinto-ohjaajakoulutus
Marja Tolonen-Martikainen
23.4.2013

Artikkeli

Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen Restonomikoulutuksessa
Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutissa

Sisältö

1. Tiivistelmä	2
2. Taustaa.....	2
3. AHOTin kehittämisprosessi ja tulokset	4
4. Johtopäätökset	7

1. Tiivistelmä

Kehittämistyön tavoitteena oli yhtenäistää ja selkiyttää Rovaniemen ammattikorkeakoulun restonomikoulutuksen osaamisen tunnistamisen käytänteitä. Koulun nettisivuilla on tietoa osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen (AHOT) prosesseista yleisellä tasolla ja koulutusohjelmista löytyvät tarkennetut ohjeet, joten AHOT on ollut tuttu prosessi jo vuosia. Siitä huolimatta restonomikoulutuksessa AHOT-käytännöt ovat vaihdelleet eri opintojaksojen kohdalla ja opettajittain. Opiskelijoilta saadun palautteen perusteella lähdimmekin kehittämään käytänteitä yhtenäisemmiksi ja selkeämmiksi. Vaihtelevat käytännöt ovat voineet osittain johtua opettajien vaihtuvuudesta eikä oikein kenelläkään ei ole ollut selkeää kuvaa, mitä ja miten AHOT-prosessi olisi parasta toteuttaa.

Kehittämistehtävässä luotiin ensin optima-alusta, johon koottiin hajallaan olevat ohjeet ja osittain niitä myös täsmennettiin. Alustalta löytyvät hakemuskaavakkeet, aikataulu ja ohjeet sekä palautuskansiot, mihin hakemuskaavakkeet ja näyttömateriaali tallennetaan. Optima-alustaa käytettiin lukuvuosi 2012-2013, jona aikana AHOT-kierroksia oli kaksi; yksi syksyllä ja yksi keväällä. Keväällä 2013 toteutettiin opiskelijoille kysely, missä kysyttiin AHOT-prosessin toimivuudesta, tarpeellisuudesta, opiskelijoiden motivoituneisuudesta hakea osaamisen tunnistamista jne. Kyselyn tulosten perusteella voidaan todeta, että kokeilu on onnistunut pääosin hyvin, mutta informointia opiskelijoille tulee lisätä ennen opintoja ja opintojen alussa. Osaamisen näyttöjä tulee myös kehittää.

2. Taustaa

AHOT eli aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen on ajankohtainen prosessi monessa ammattikorkeakoulussa tällä hetkellä. Vuonna 2007 opetusministeriön työryhmä julkaisi muistion, jossa esitettiin toivomus kaikille korkeakouluille AHOT-periaatteiden avaamista ja julkistamista (Opetusministeriö, 2007). ARENE ry asetti neljä koulutusaloilta työryhmää laatimaan alakohtaiset periaatteet (kauppatieteet ja liiketalous, sosiaali- ja terveystieteet sekä

tekniikka). Taustalla on myös Euroopan laajuinen prosessi, missä tavoitteena on edistää ja lisätä opiskelijoiden liikkuvuutta. Samoin elinikäisen oppimisen ja jo opitun tunnistamisen ja tunnustamisen periaatteita halutaan vahvistaa.

AHOTointi perustuu osaamislähtöiseen ajatteluun eli opiskelijan osaaminen on tärkeää. Se, missä ja miten osaaminen on hankittu, ei ole merkityksellistä. Se voi olla hankittu formaalissa koulutuksessa, vapaa-ajalla, harrastuksissa, työpaikalla, perheeseen liittyvissä toimissa, ulkomailla jne. Oleellista on, että opiskelijan jotenkin osoittaa osaamisensa näytöllä. Näytöllä osoitetaan tutkinnon osaamistavoitteiden mukaista osaamista riippumatta siitä, missä osaaminen on hankittu. Hyödyt, mitä opiskelijalle AHOToinnista on, ovat:

- opiskelija oppii arvioimaan omaa osaamistaan ja oppimiskokemuksiaan
- opiskelija saa osaamisensa tunnustetuksi
- tunnustamisjärjestelmä auttaa välttämään päällekkäisyyksiä ja säästää siten aikaa
- tunnustamisjärjestelmä motivoi opiskeluun ja elinikäiseen oppimiseen
- opiskelijalle muotoutuu yksilöllinen opiskeluprosessi

(Airola 2009).

Käsitteistön käyttö AHOT-prosessissa on vielä kirjavaa. Tärkeää olisi, että opettajat, kouluttajat, yritysten edustajat, elinkeinoelämä ja opiskelijat käyttäisivät samoja termejä ja syntyisi yhteinen ymmärrys, mitä mikäkin tarkoittaa. Hyväksilukeminen tulisi käsittää laajana terminä, mikä pitää sisällään opintojen, harjoittelun, työkokemuksen tai harjoittelun hyväksilukemista osaksi suoritettavaa tutkintoa tai kurssia. Korvaaminen on hyväksilukemisen muoto, jossa jokin opintojakso korvataan vastaavansisältöisellä opintojaksolla. Sisällyttäminen on taas jonkin opintojakson sisällyttäminen sellaisenaan tutkintoon. Tunnistaminen on oppilaitoksen osaamistavoitteiden mukaisen osaamisen tunnistamista ja tunnustaminen on virallinen hyväksyntä osaamiselle. (Airola 2009).

AHOT-prosesseissa kuulee usein puhuttavan myös kvalifikaatioista (osaamisvaatimuksista) ja kompetensseistä (pätevyydestä). Keurulaisen (2006) mukaan yksilöllä katsotaan olevan ammattitaitoa

silloin, kun työelämän kvalifikaatiovaatimukset ja työntekijän kompetenssi vastaavat toisiaan. Eli henkilö on kehittänyt osaamistaan siten, että hän pystyy vastaamaan työelämän asettamiin osaamisvaatimuksiin.

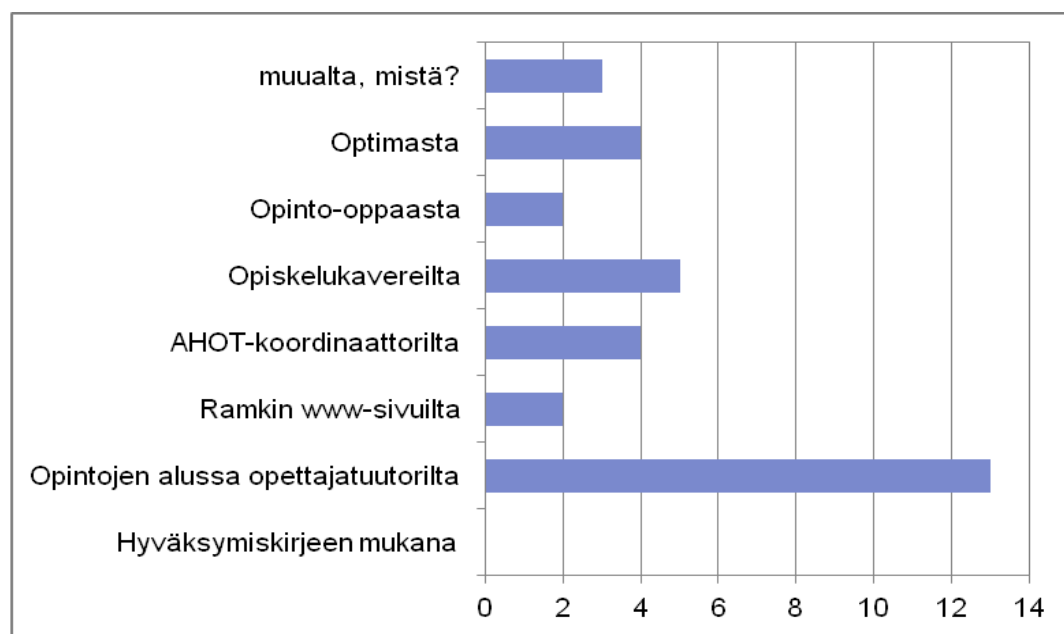
Lähtökohtana AHOToinnissa, kuten meidänkin kehittämisprojektissa on, että se tulisi luontevaksi ja kiinteäksi osaksi opiskelijan oppimisprosessia. Jotta AHOTointi nopeuttaisi opiskelijoiden valmistumista, on korvattavien tai AHOTOitavien opintojaksojen tilalle löydettävä muut opintojaksot. Tämä asettaa erityisiä haasteita koulutukselle. Useimmat opintojaksot tarjotaan vain kerran vuodessa, joten opettajatuutorilla ja opiskelijalla on oltava valppaana, milloin mikäkin opintojakso on menossa. Toisaalta meidän lukujärjestystekniikka elää ”kvartaalitaloutta”, joten aina emme pysty opiskelijalle tarkasti lupaamaan, milloin ja missä kohtaa lukukautta opintojaksot ovat. Joidenkin opintojaksojen paikka vaihtelee esimerkiksi työelämästä tulevien sivutoimisten opettajien saatavuuden vuoksi.

3. AHOTin kehittämisprosessi ja tulokset

AHOT-prosessia varten laadittiin optimaan työtila, josta löytyi ohjeistukset ja tarvittavat lomakkeet hakemista varten sekä kuvaus prosessista. AHOT-kierroksia toteutettiin yksi syksyllä ja yksi keväällä. Opiskelijat osoittivat osaamisensa laatimalla osaamisportfolion, johon he liittivät reflektoinnin lisäksi osaamisen osoittavat dokumentit. Hakemukset käsiteltiin työryhmässä, mikä koostui substanssiopettajasta, yliopettajasta ja AHOT-koordinaattorista. AHOT-prosessien jälkeen tehtiin opiskelijoille sähköinen kysely, jossa kartoitettiin kokemuksia ja suunnitelmia AHOT-prosessin suhteen.

Kyselyyn vastasi 20 opiskelijaa, joista kolme opiskeli Hotelli- ja ravintola-alan koulutusohjelman nuorisoryhmässä ja seitsemän aikuisryhmässä. Kolme opiskelijaa opiskeli Matkailun koulutusohjelmassa nuorisoryhmässä ja seitsemän aikuisryhmässä. Näistä kaikista 11 opiskelijaa oli aloittanut opintonsa syksyllä 2012, kuusi opiskelijaa syksyllä 2011 ja kolme opiskelijaa syksyllä 2010. Vastaajista seitsemän on ollut AHOT-prosessissa mukana ja loput 13 opiskelijaa ovat mahdollisesti

tulossa prosessiin jossakin vaiheessa. Kaikista vastaajista vain kaksi tiesi AHOT-käytänteistä ennen opintojen aloittamista. Asiaa vahvisti myös seuraava kysymys, missä kartoitettiin, keneltä opiskelija oli saanut tietoa AHOT-käytänteistä. Iso osa oli saanut tiedon opintojen alussa opettajatuutorilta ja muutamat opiskelijakavereilta, AHOT-vastaavalta, opinto-oppaasta, optimasta ja Ramkin www-sivuilta (Kuvio 1). Mielenkiintoinen tulos oli se, että yksikään opiskelija ei vastausten mukaan saanut tietoa hyväksymiskirjeessä, vaikka kirjeessä oli mukana Rovaniemen ammattikorkeakoulun yleinen AHOT-info. Tämä osoittanee sitä, että hyväksymiskirjeessä tullut materiaali ei kohtaa opiskelijaa ja se helposti unohdetaan.

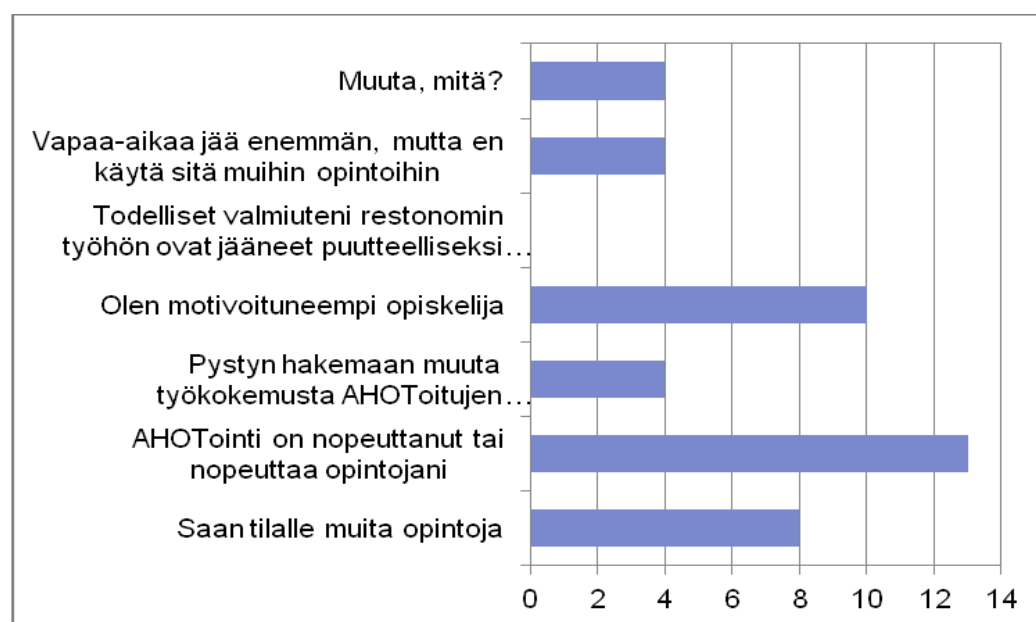

Kuvio 1. Opiskelijoiden tiedonlähteet AHOT-prosessista lukuvuonna 2012-13. (N=20)

Kysyttäessä, onko AHOT-käytänteistä riittävästi tietoa saatavilla, isoin osa vastasi ”kyllä”. Viiden vastaajan mielestä informaatiota tulisi olla lisää ja sen pitäisi olla saatavilla myös pdf-muodossa. Yksi vastaaja toivoi enemmän opintojaksojen sisällön infoa optimaan sen sijaan, että meillä opintojaksojen toteutuskuvaukset ovat SoleOps-järjestelmässä. Näyttää siis siltä, että kaikki opiskelijat eivät vielä osaa hakea tai löydä tarvittavaa tietoa SoleOpsista. Sen sijaan opiskelijoilla oli hyvin tiedossa, kuka on AHOT-koordinaattori ja mistä saa apua pyydettyäessä. Hops-keskusteluissa oli otettu puheeksi myös AHOT-mahdollisuus. Suosituimmat AHOT-prosessin kohteena olevat opintojaksot olivat

perusharjoittelu, syventävä harjoittelu ja osa perusopinnoista. Joillakin opiskelijoilla on ollut myös osittaisia hyväksilukuja, jotka eivät mene AHOT-prosessin kautta vaan erillisenä hyväksilukuprosessina suoraan todistusten perusteella.

Opiskelijoiden näkemys AHOT-prosessin hyödyllisyydestä selviää kuviosta 2. Vastausten perusteella prosessi nopeuttaa opiskelijan opintoja ja vaikuttaa motivoituneisuuteen. Motivaation lisääntyminen puolestaan edesauttaa nopeaa valmistumista ja läpäisyä.

Kuvio 2. Vastaajien näkemys AHOT-prosessin vaikutuksesta omiin opintoihin (N=20)

Opiskelijat antoivat palautetta myös AHOT-prosessin tarpeellisuudesta. Mainintoja oli muun muassa siitä, että osaamisen myötä ”turhat opinnot” jäävät pois ja voi keskittyä oleellisiin ja opiskelijalle uusiin asioihin. Erään opiskelijan mukaan oli ilo havaita, etteivät aiemmat opiskelut ja työkokemus ole mennyt hukkaan vaan se on tunnustettu osaamisena. Myös opintojen määrän väheneminen nähtiin positiivisena asiana. Kirjallinen pohtiminen ja osaamisen reflektointi pakotti tarkastelemaan omaa osaamista ikään kuin ”ulkopuolisena” ja antoi syvällisyyttä osaamisen tunnistamiseen itsellekin. Haastavaksi sen sijaan koettiin kirjallisen materiaalin löytäminen opintojakson sisältöön liittyen mikäli kirjallisuudesta ei ollut valmista listaa toteutus suunnitelmassa.

AHOT-prosessissamme on vielä kehitettävää. Prosessissa mukana olleiden mukaan osaamisportfolion kirjoittaminen koettiin työlääksi, mutta myös antoisaksi. Osan mielestä portfolio on riittävä osaamisen osoittamiseksi mutta osa opiskelijoista kaipasi lisäksi mahdollisuutta näyttötyöhön tai suulliseen tenttiin. Yksi taas piti osaamisportfoliota hyödyllisenä juuri sen vuoksi, että tentit jäivät pois.

4. Johtopäätökset

Selvityksen perusteella AHOT-prosessin kokeilu restonomikoulutuksessa on onnistunut pääosin hyvin. Jatkamme prosessin läpiviemistä samalla tavalla tulevanakin vuonna. Hakemuskierrosten aikataulua muutamme syksyllä 2013 niin, että ensimmäinen kierros on vasta loka-marraskuussa. Prosessista tiedotamme opiskelijoita hyväksymiskirjeessä, jonka mukana lähetämme myös hakemuskaavakkeet malliksi ja ohjeen osaamisportfolion kirjoittamiseen. Opintojen alussa pidämme tiedotustilaisuuden prosessista, jotta opiskelijat pääsevät työstämään portfolioitaan mahdollisimman aikaisin. Optimalustalle lisäämme muutaman hyvän mallin osaamisportfoliosta. Hyväksilukujen ja korvaavuuksien sekä AHOT-prosessin eroavaisuudet tulee selkiyttää opiskelijoille entistä tarkemmin. Osaamisen näyttöjä tulee myös kehittää, mutta se edellyttää ohjaajille lisää resursseja näyttöjen valvomiseen ja arviointiin.

Lähteet:

Airola, A. 2009. Löytöretki aikuisohjauksen maailmaan – kokemuksia ja käytänteitä ammattikorkeakouluista. Teoksessa Lätti, M. & Putkuri, P. (toim.) Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun julkaisuja B:18.

Keurulainen, H. 2006. Osaaminen ja arviointi. Teoksessa Niskanen, A., Lepänjuuri, A. & Rautio, T. (toim.) Tunnistatko taiturin? Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen korkea-asteella. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 67, 22-36.

Opetusministeriö. 2007. Aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen korkeakoulussa. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:4. Helsinki: Opetusministeriö.